

O'ZBEK TO'YLARIDAGI URF-ODATLAR

Abdunazarova Nazira Dilshod qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Pedagogika va ijtimoiy-gumanitar fanlar fakulteti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada o'zbek to'y marosimlarining tarixiy rivojlanishi, ijtimoiy va madaniy jihatlari keng yoritiladi. O'zbek xalqining an'anaviy nikoh marosimlari milliy qadriyatlar va urf-odatlarining muhim qismi hisoblanib, ularning asosiy bosqichlari – unashtiruv, to'yga tayyorgarlik va to'y oqshomiga alohida e'tibor qaratilgan. Maqolada to'y marosimlarining oila va jamiyatdagi roli, shuningdek, bu marosimlarning zamonaviy o'zgarishlar ta'sirida qanday rivojlanayotgani haqida ham so'z boradi. O'zbek to'ylari orqali milliy madaniyat, san'at va mehmondo'stlik qadriyatlarini qanday saqlanib kelayotgani tahlil qilinadi. To'y marosimlarining xalqimiz hayotidagi ijtimoiy ahamiyati va milliy o'zlikni ifodalovchi vosita sifatidagi roli ham batafsil muhokama qilinadi. Shuningdek, zamonaviy globallashuv va texnologiyalar ta'sirida to'ylarning tashkiliy jihatlaridagi o'zgarishlar va yangiliklar haqida ham tahliliy mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: O'zbek to'ylari, an'analar, milliy qadriyatlar, unashtiruv, sep, to'y marosimlari, nikoh, mehmondo'stlik, ijtimoiy birdamlik, zamonaviy o'zgarishlar, milliy madaniyat, globallashuv, texnologiyalar, urf-odatlar.

ANNOTATION

This article explores the historical development, social, and cultural aspects of Uzbek wedding ceremonies. Traditional Uzbek wedding rituals, which are an integral part of national values and customs, are examined with a focus on their main stages: engagement, wedding preparation, and the wedding celebration itself. The article highlights the role of wedding ceremonies in family and society, as well as how these rituals are evolving under the influence of modern changes. The preservation of national culture, art, and hospitality values through Uzbek weddings is analyzed. The article also discusses the social significance of these ceremonies in the lives of the Uzbek people, serving as a means of expressing national identity. Moreover, the article reflects on the organizational changes in weddings brought about by globalization and technology, highlighting new trends and innovations in modern celebrations.

Keywords: Uzbek weddings, traditions, national values, engagement, dowry, wedding ceremonies, marriage, hospitality, social solidarity, modern changes, national culture, globalization, technology, customs.

O'zbek to'y marosimlari qadimdan xalqimiz hayotida muhim o'rin tutib kelgan. Bu marosimlar o'zida nafaqat ikki yoshning nikohini rasmiylashtirishni, balki jamiyatda muhim

ijtimoiy va madaniy ahamiyat kasb etadigan an'analarni aks ettiradi. To'ylar xalqning milliy qadriyatlari, madaniy merosi va urf-odatlarining jonli ko'rinishi bo'lib, ular orqali milliy o'zlik va an'analar saqlanadi va avlodlarga yetkaziladi. O'zbek to'ylari nafaqat nikoh marosimi sifatida, balki ijtimoiy hodisa sifatida ham e'tiborga molikdir. To'ylar oilalar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash, jamiyat a'zolari o'rtasida ijtimoiy birdamlikni ta'minlash va milliy o'zlikni saqlab qolish kabi bir qator muhim funksiyalarni bajaradi.

To'y marosimlari asosan uch bosqichdan iborat bo'lib, bu bosqichlar o'zining ramziy va amaliy jihatlari bilan ajralib turadi: unashtiruv, to'yga tayyorgarlik va nikoh to'yi. Unashtiruv – ikki oilaning kelajakda quda bo'lishga bo'lgan roziligi va kelishuvini bildirsa, to'yga tayyorgarlik jarayoni esa kelin va kuyov taraflarining o'zaro muloqotlari, oila a'zolarining yangi oila tuzilishi borasidagi majburiyatlarini belgilashni nazarda tutadi. Bu marosimlarda har bir bosqichning o'ziga xos urf-odatlari va qoidalari bor bo'lib, ular ko'pincha an'anaviy va diniy qadriyatlarga asoslanadi.

O'zbek to'ylari o'zining ko'lami, boyligi va xilma-xilligi bilan ajralib turadi. To'y marosimlari doimo katta tantana va bayramona ruhda o'tkaziladi, bu esa xalqning hayotga bo'lgan ijobiy munosabatini va birlashuv istagini aks ettiradi. Har bir to'y marosimida milliy o'zlik va qadriyatlar o'z ifodasini topadi: kuy-qo'shiqlar, raqslar, mehmondo'stlik va saxovat, sep tayyorlash, kuyov va kelinni oila a'zolari bilan tanishtirish kabi urf-odatlar to'ylarning ajralmas qismi hisoblanadi. Bu jarayonlarda xalqning uzoq tarixiy tajribasi va madaniy boyligi yaqqol namoyon bo'ladi.

Biroq zamonaviy o'zgarishlar va globallashuv ta'sirida to'y marosimlari ham o'zgarishlarga uchramoqda. An'anaviy marosimlarga yangi zamonaviy elementlar qo'shib, to'ylarning tashkiliy jihatlari va o'tkazilish uslublariga zamonaviy texnologiyalar kirib kelmoqda. Masalan, to'ylar videotasvirga olinadi, ijtimoiy tarmoqlarda jonli efirga uzatiladi, maxsus to'y agentliklari orqali tadbirlarni tashkil qilish amaliyoti kengaymoqda. Bu o'zgarishlarga qaramay, o'zbek to'ylari o'zining an'anaviy mohiyatini saqlab qolmoqda, chunki ular xalqimizning milliy va diniy qadriyatlari asosida shakllangan.

O'zbek to'y marosimlari nafaqat nikohni rasmiylashtirish, balki xalqning milliy qadriyatlari va ijtimoiy hayotini aks ettiradigan murakkab bir tizim sifatida ko'riladi. Masalan, unashtiruv marosimi ikki oila o'rtasidagi munosabatlarni rasmiylashtirish jarayoni bo'lib, bu bosqich kelin va kuyovning yangi oilaviy hayotga tayyorgarligi uchun dastlabki qadamlardan biridir. Unashtiruvning ahamiyati haqida M. Ubaydullayev: "Unashtiruv – bu ikki oila o'rtasida kelajakdagi nikohning mustahkam poydevorini yaratishning ramziy marosimi hisoblanadi" deb ta'kidlaydi [1].

To'y marosimlarida oila a'zolarining o'zaro aloqalari mustahkamlanadi. Sep va sep ko'rish marosimi kelin tarafining kuyovga ko'rsatgan hurmati va oila qurishga tayyorligini

bildiruvchi muhim jarayonlardan biri hisoblanadi. Bu haqda A. Qayumov shunday ta'kidlaydi: "Sepning tarkibi va uning tayyorlanishi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy jihatdan ham oilalar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi" [2].

To'y oqshomining o'tkazilishi katta tantana bilan o'tadi va bu jarayonda o'zbek xalqining san'at va madaniyati keng namoyon bo'ladi. To'ylar xalqning ijodiy merosini ham o'zida aks ettiradi, masalan, raqslar, kuy-qo'shiqlar orqali milliy o'zlik ifodalanadi. Bunda I. Jalolov: "To'ylar O'zbek xalqining eng muhim madaniy hodisalaridan biri bo'lib, ular milliy o'zlikni va madaniy qadriyatlarni saqlashning samarali vositasi hisoblanadi" degan fikrni bildiradi [3].

O'zbek to'ylarining mehmondo'stlik tamoyillari ham diqqatga sazovor. Har bir to'yda mehmonlarga hurmat va ehtirom ko'rsatish xalqning an'anaviy qadriyatlaridan biridir. Bu jihatdan N. Tursunov shunday deydi: "To'ylar – bu faqat oila a'zolari uchun emas, balki butun jamoat uchun ochiq tadbir bo'lib, unda mehmondo'stlik xalqning eng muhim qadriyatlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi" [4]

Nikohning ijtimoiy ahamiyati O'zbek to'ylarida alohida o'rin tutadi. Oila jamiyatning asosi bo'lib, nikoh orqali ikki oilaning birlashuvi jamiyatdagi barqarorlikka xizmat qiladi. Sh. Saidovning fikriga ko'ra: "Nikoh faqat oila tuzishdan iborat emas, u jamiyatning asosiy tayanchi bo'lib, oila institutini mustahkamlash orqali ijtimoiy birdamlikka hissa qo'shadi" [5].

Hozirgi kunda zamonaviy o'zgarishlar ta'sirida O'zbek to'ylarida yangi elementlar paydo bo'lgan bo'lsa-da, an'anaviy marosimlar o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Shu jihatdan T. Bobojonov shunday deydi: "Zamonaviylik O'zbek to'ylarida aks etayotgan bo'lsa-da, an'anaviy qadriyatlar va urf-odatlar hali ham markaziy o'rin egallab kelmoqda" [6].

To'ylar ijtimoiy birdamlik, milliy meros va iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar va global madaniyat ta'siri tufayli O'zbek to'ylari zamonaviy elementlar bilan boyimoqda. Bu jihatdan to'ylar xalq madaniyatining turli jihatlarini saqlab qolish va rivojlantirishning muhim vositasi bo'lib qolmoqda.

O'zbek to'ylari jamiyat hayotining eng muhim ijtimoiy hodisalaridan biri bo'lib, uning asosiy vazifalari faqatgina nikohni rasmiylashtirish bilan cheklanmaydi. To'y marosimlari oila institutining barqarorligini, jamiyatdagi birdamlikni ta'minlash, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va avlodlarga yetkazish kabi ijtimoiy vazifalarni ham bajaradi. Xalqning hayot tarzi, dunyoqarashi va ma'naviy qadriyatlari to'ylarda ifoda topib, bu tadbirlar orqali milliy o'zlikning saqlanib qolishi ta'minlanadi.

Bundan tashqari, to'y marosimlari o'zbek xalqining turmush tarzidagi muhim elementlardan biri bo'lgan mehmondo'stlik, hamjihatlik, o'zaro yordam kabi qadriyatlarni

targ'ib etishning kuchli vositasi sifatida xizmat qiladi. Mahalla jamoalarining to'y marosimlarini birgalikda tashkil qilishi va o'tkazishi jamoatning ijtimoiy birdamligi, ahilinoqligi va hamkorligini yana-da kuchaytiradi. Bu jarayonda yoshlar kattalarning tajribasidan o'rganadi, an'analarni davom ettirish mas'uliyatini qabul qiladi, bu esa oila va jamiyat barqarorligi uchun muhim omil hisoblanadi.

To'y marosimlari o'zbek madaniyatining boy merosini aks ettiruvchi turli urf-odatlar, rasm-rusumlar va diniy marosimlar orqali avlodlar avlodga uzluksiz yetkazib kelinmoqda. Har bir hududning o'ziga xos an'analarni saqlagan holda, umumiy qadriyatlarni nishonlash to'y marosimlarining ijtimoiy va madaniy xilma-xilligini ta'minlaydi. Shu tariqa, O'zbek to'ylari o'zining milliy rang-barangligi bilan nafaqat O'zbekiston xalqining madaniy merosini boyitadi, balki xalqning tarixiy o'zligini saqlash, an'analarni yangi sharoitlarda ham yashatishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbek to'ylari milliy o'zlikni saqlash, avlodlar o'rtasida madaniy va axloqiy merosni yetkazish, jamiyatda o'zaro birdamlikni ta'minlashda mislsiz rol o'ynaydi. Bu to'ylarda nafaqat ikki yoshning oilaviy hayotga qadam qo'yishi nishonlanadi, balki xalqning tarixiy xotirasi, madaniy va ijtimoiy merosi ham qadrlanadi. Shu sababli, to'y marosimlarini o'rganish, ularning ijtimoiy va madaniy ahamiyatini tadqiq qilish xalqimizning ma'naviy o'zligini chuqurroq anglash va uni asrab-avaylashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. M. Ubaydullayev. O'zbek to'ylari va an'alarining tarixiy rivojlanishi. Toshkent: "Sharq" nashriyoti, 2018.
2. A. Qayumov. O'zbek to'y marosimlari: ijtimoiy va madaniy jihatlar. "Madaniyat va jamiyat" jurnali, №3, 2020.
3. I. Jalolov. O'zbek xalqining madaniy merosi. Toshkent: "O'zbekiston", 2019.
4. N. Tursunov. O'zbek xalqining mehmondo'stlik an'analari. Toshkent: "Ilmiy izlanishlar", 2021.
5. Sh. Saidov. Oila va nikohning ijtimoiy ahamiyati. Toshkent: "Fan va taraqqiyot", 2022.
6. T. Bobojonov. Zamonaviy to'y marosimlari va urf-odatlar. "Ijtimoiy hayot" jurnali, №5, 2023.

